

Järva Maavalitsus
Arengu- ja planeeringuosakond

**Järvamaa maakonnaplaneeringute
ülevaatamise ja maakonna planeerimisalase
olukorra hindamise aruanne**

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Maakonnaplaneering	4
2. Teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“	8
3. Teemaplaneering „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“	10
4. Teemaplaneering „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“	12
5. Maakonnaplaneeringute ülevaatamise kokkuvõte.....	15
6. Ülevaade planeerimisalasest olukorrast maakonnast	17
7. Ettepanekud maavalitsuse ja kohalike omavalitsuste planeerimisalase võimekuse hoidmiseks ja parandamiseks ning maakonna ruumilise arengu edendamiseks	22

Sissejuhatus

Käesolev aruanne on koostatud tulenevalt Planeerimisseaduse § 29, millega sätestatakse kehtestatud planeeringute ülevaatamise kohustus. Sellest tulenevalt on maavanemal kohustus vaadata hiljemalt nelja kuu jooksul pärast Riigikogu korralisi valimisi üle kehtestatud maakonnaplaneeringud ning anda regionaalministrile ülevaade planeerimisalasest olukorrast maakonnas, sealhulgas ka informatsiooni kehtestatud üldplaneeringutest.

Järva maakonnas on kehtestatud neli maakonnaplaneeringut:

- Järvamaa maakonnaplaneering, 1998
- Järvamaa maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“, 2003
- Järvamaa maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“, 2005
- Järvamaa maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“, 2009

Kehtestatud planeeringute ülevaatamise käigus selgitati välja planeeringukohase arengu tulemused ja planeeringu elluviimise võimalused, uue planeeringu kehtestamise vajadus, planeeringute elluviimisel ilmnenu olulisi mõjusid majandusele, sotsiaalsele, kultuurilisele ja loodus-keskkonnale ning oluliste negatiivsete mõjude vähendamise tingimused ja muud planeeringute elluviimisega seotud küsimused.

Järva maakonnaplaneeringute ülevaatamisel hinnati planeeringute ajakohasust ja planeeringute mõju maakonna arengule. Samuti analüüsiti, kui võrd on maakonnaplaneeringutega määratud põhimõtteid ja tingimusi arvestatud linnade\valdade üldplaneeringute ja arengukavade, kaitseeskirjade ning üleriigiliste strateegiliste dokumentide koostamisel. Kui võrd planeerimise kvaliteet ning kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste planeerimisalane võimekus mõjutab suuresti riigi ruumilist arengut, on käesolevas aruandes analüüsitud ka kohalike omavalitsuste planeerimisalast olukorda ning tehtud ettepanekuid selle parendamiseks.

1. Maakonnaplaneering

Järva maakonnaplaneeringu koostamist alustati 30.05.1995, mil kinnitati maakonna arengustrateegia ning maakonnaplaneeringu koostamise ajakava ja kehtestati 28.12.1998 maavanema korraldusega nr.1817.

Maakonnaplaneeringusse on tehtud muudatusi Türi valla üldplaneeringuga, neid muudatusi kajastatakse täpsemalt tabelis 1

Tabel 1: Maakonnaplaneeringu muudatused

Jrk nr	Muudatuste esitaja	Kuupäev	Muudatuste sisu lühidalt
1	Türi Vallavalitsus	03.07.2009	Türi ümbersõidu muudatus
2	Türi Vallavalitsus	03.07.2009	Tiheasustusalade nimekiri ja pindalade muudatus

Maakonnaplaneeringu koostamise eesmärgiks oli määratleda Järva maakonna maa-ala kasutuse geograafiline perspektiivkavand. Sellega kujundati üldine territoriaalmajandusliku arengu strateegia, mis lähtus kestva ja säästva arengu printsiipidest ning tasakaalustas riiklike ja kohalike huve Järva maakonnas.

1998. aastal kehtestatud maakonnaplaneeringu kohased arengud ning selle mõjud on üldjoontes olnud positiivsed. Samas on toimunud ka rida muutusi, mida pole analüüsitava planeeringuga kavandatud.

Maakonnas on peale maakonnaplaneeringu kehtestamist toimunud haldusjaotuse osas muutused, mida ei ole antud planeeringus kajastatud. Käesoleval ajal on Järvamaal 14 valla ja 2 linna asemel 12 omavalitsusüksust, Paide linn ning 11 valda. Lehtse vald on liitunud Lääne-Viru maakonnaga. 2005.a ühinesid üheks omavalitsusüksuseks Türi linn ning Türi, Kabala ja Oisu vallad.

Omavalitsuste baasil on tekkinud koostööpiirkond: MTÜ Südamaa Vabavald (Paide linn ja Paide, Roosna-Alliku, Koigi, Kareda, Imavere ja Väätša vallad), mis loodi 2000.aastal. 2007.aastal loodi LEADER tegevuspiirkonnad MTÜ Lõuna-Järvamaa Koostöökogu (Türi, Imavere ja Väätša vald) ning MTÜ Järva Arengu Partnerid (Paide, Koigi, Roosna-Alliku, Albu, Järva-Jaani ja Kareda vald).

Elustiku mitmekesisust ja maastike teemat on maakonnaplaneeringus käsitletud väga üldiselt, kuid antud teema kohta on tehtud maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“, kus käsitletakse antud teemat põhjalikumalt.

Majanduse peatükis on väga oluliseks peetud Tallinna suunda kui turgude keskust. Tallinna lähedus ja selle mõju on võetud üheks peamiseks aluseks ka Järvamaa arengustrateegias.

Selles dokumendis planeeriti Järvamaa haakumist Tallinna-suunaga. Täna ei ole seda veel õnnestunud saavutada. Samas võib arvata, et Tallinn-Mäo maantee ümberehitamine 4-realiseks toob ilmselt kaasa Järvamaa parema haakumise Tallinna suunas.

Välja on toodud ka probleemsed vallad, kus majanduslik aktiivsus ja elanikkonna potentsiaal olid planeeringu koostamise ajal märgatavalt langenud: näiteks Ambla oma monofunktsionaalse põllumajandussuunaga, Koeru tolle aja kommunaalmurede ja suure töötusega, Järva-Jaani vald, kus kutsekool suleti ja oli ka probleeme töötusega. Kardeti, et antud alad moodustavad perifeeria. Võib tõdeda, et kartused ei osutunud tõeks ning need piirkonnad on leidnud oma arenguvõimalused.

Tööstuse peatükis prognoositakse, et Järvamaa tööstus põhineb tulevikus kohalikul põllumajandustoorainel ja puidu töötlemisel. Prognoos ei ole täies mahus aastaks 2011 realiseerunud. Puidu osatähtsus toorainena on kasvanud, kuid enamiku meie piima ja liha töötlemine toimub väljaspool maakonda. Järva maakonnas toodetakse ehitussegusid, kus kasutatakse kohalikke maavarasid, laienenud on metallil rajanev tööstus, samuti leiva ja saia tootmine. Põhilises osas on tänane maakonna tööstus koondunud Paidesse ja Türi ning nende lähiümbrusse.

Ühistranspordi osas toimivad endiselt Järva maakonnas nii autobussi kui ka raudteetransport. Raudteetranspordi korraldab AS Edelaraudtee. Bussitranspordi korraldab maakonnas Järva Maavalitsuse ja omavalitsuste poolt 2000.a. loodud MTÜ Järvamaa Ühistranspordi Keskus (JÜTK), mis on hea näitena ära märgitud riiklikus "Transpordi arengukavas 2006 – 2013". Koostöös omavalitsustega kohandatakse liinivõrku vastavalt sõidunõudluse muutumisele. Ühistranspordi arendamine toimub vastavalt "Järvamaa Ühistranspordi arengukavale 2009 - 2012", milles on arvestatud maakonnaplaneeringus toodud soovitustega.

Samas ei ole riiklikus arengukavas "Transpordi arengukava 2006 - 2013" arvestatud maakonna arengukavaga, kuna riikliku arengukava põhjal kavandatakse kogu riigis ühistranspordi korraldamise tsentraliseerimist.

Maakonnaplaneeringus on käsitletud turismi valdkonda. Selle alusel on koostatud "Järvamaa turismistrateegia 2008 – 2013". Turismi arendamist Järvamaal juhib SA Järvamaa Arenduskeskus, mille koosseisus töötab ka Paide Turismiinfokeskus. Infokeskuse rahastamine on riigilt osaliselt üle võtnud maakonna omavalitsused. Järvamaa osaleb SA Põhja-Eesti Turism töös.

Sotsiaalse infrastruktuuri peatükk maakonnaplaneeringus on üks mahukamaid. 2009.aastal kehtestati maakonnaplaneeringu teemaplaneering "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur",

milles käsitletakse elanike põhivajaduste rahuldamiseks vajalike sotsiaalteenuste kättesaadavust ja probleeme põhjalikumalt. Maakonnaplaneeringus soovitatud eesmärgid on osaliselt ellu viidud. Kaasajastatud on enamuse haridusasutuste õpikeskkonnad. Erinevate fondide toel on renoveeritud mõisahooneid, milles tegutsevad haridusasutused (Laupa, Koigi, Väätsa, Roosna-Alliku, Albu mõisad). Maakonnaplaneering nägi ette Tartu Ülikooli Türi Kolledži arendamist. Kahjuks on Tartu Ülikool tänaseks võtnud vastu otsuse kolledži sulgeda.

Maakonnaplaneeringus on ette nähtud spordibaaside ja tervisekeskuste rajamine, et luua võimalused tervisespordiga tegelemiseks kõikides omavalitsustes. Selles osas on saavutatud märgatavat edu: rajatud on uusi ja korrastatud olemasolevaid spordiobjekte (Paide, Koigi ja Türi staadionid, Paide Spordihall, Valgehobusemäe Suusa- ja Puhkekeskus, Imavere, Tarbja ja Koigi võimlad jne.).

Maakonnaplaneeringus on tervishoiu arengu eesmärgiks seatud Järvamaa elanike tervisenäitajate parandamiseks võimaluste kindlustamine. Eesmärgi täitmiseks on koostatud Järva maakonna terviseprofiil ja tegevuskava 2010 – 2013. Järvamaa Haigla on suures osas renoveeritud ja jätkab maakonnahaiglana. Loodud on tingimused rehabilitatsiooniks ja taastusraviks. Maakonna suurima hoolekandetasutusena töötab SA Koeru Hooldekeskus, mis on põhiosas aastaks 2011 renoveeritud. Esmatasandi tervishoiuteenust osutab 24 perearsti.

Maakonnaplaneeringu tehnilise infrastruktuuri peatükk käsitleb põhjalikult maanteed ja raudteede arengut. Olulise ülesandena on planeeringus seatud Tallinn-Tartu-Luhamaa maantee väljaehitamine I klassi teeks ja kahetasandiliste liiklussõlmede rajamine Mäosse ja Imaveresse. Mäo liiklussõlm valmis 2010.aastal. Praegu toimub maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu koostamine, kus selgitatakse välja parim võimalik Mäo-Tartu maantee trassi asukoht ja lahendatakse muuhulgas kahetasandilise liiklussõlme paiknemine Imaveres. Järva maakonnas lähtutakse teedeehituse kavandamisel ja teostamisel riigi teehoiukavast, mille koostamisel on Maanteeamet arvestanud maakonna kohalike omavalitsuste ja maavalitsuse arvamusega. Lisaks maakonnaplaneeringule on Järvemaal koostatud veel maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“, millega täpsustatakse jalgrattateede rajamise vajadusi riigiteede juurde.

Energeetika valdkonnas näeb maakonnaplaneering ette mitmete suurte alajaamade ja kõrgepingeliinide ehitamist, mida pole seni tehtud.

Planeeringus kavandati gaasitrassi rajamist Vihiküla-Paide suunal. 2006.aastal viidi läbi Järva maakonna Särevere-Türi-Paide-Mäo piirkonna gaasivarustusprojekti eeluuring, millest selgus, et tarbimise kogumaht on väike ja hind ei ole prognoositav. Suund on võetud elektri ja sooja

koostootmisele, mida on kavandatud ka maakonnaplaneeringus. Antud projektiga on Paide linnas alustanud OÜ Pogi, mille katlamajas kasutatakse küttena enamasti hakkpuitu. Biogaasil töötavad koostootmisjaamad on rajamisel Oisu ja Aravetele.

Telefoni- ja andmesidet käsitlevad peatükid maakonnaplaneeringus on aegunud. Nendes valdkondades on areng olnud kiirem, kui planeeringu koostamise ajal prognoosida osati.

Maakonna planeeringu koostamisel lähtuti tol ajal kehtinud riiklikest arengukavadest. Täna sel päeval kehtivate arengukavade koostamisel on üldjoones maakonnaplaneeringuga arvestatud. Riigiasutuste juhtimise ümberkorraldamisel regionaalsele tasandile on Järvamaa jäänud mitme erineva regiooni koosseisu. Näiteks kuulub Järva maakond Maanteeameti Ida-regiooni, Päästeameti aga Lääne-regiooni.

Järva maakonnaplaneering, Eesti üleriigiline planeering 2010 ja "Eesti regionaalarengu strateegia 2005 – 2015" näevad ette maakonnakeskuste tugevdamist, kuid reaalseid samme selleks ei ole riigi poolt tehtud. "Eesti regionaalarengu strateegias 2005-2015" on tulenevalt Eesti linnaregioonide arengupotentsiaali analüüsist Paide ümbrus määratud kasvupiirkonnaks, kuid eraldi meetmeid ei ole selleks välja töötatud.

Maakonnaplaneeringu enda kohta võib öelda, et liiga palju on kirjeldatud hetkesituatsiooni. Maakonnaplaneeringu juures puudub tegevuskava. Maakonnaplaneeringu eesmärkide elluviimist toetab Järvamaa Arengulepe 2007 – 2013.

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et maakonnaplaneering vajab uuendamist.

2. Teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“

Maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ algatati Vabariigi Valitsuse 08.07.1999.a korraldusega nr 763-k ja Järva maavanema 16.12.1999.a korraldusega nr. 2086. Maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ kehtestati Järva maavanema 31.01.2003. a korraldusega nr 115.

Tabel 2: Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ muudatused

Jrk nr	Muudatuste esitaja	Kuupäev	Muudatuste sisu lühidalt
1	Türi Vallavalitsus	03.07.2009	Rohevõrgustiku muudatused

Teemaplaneeringu peamiseks eesmärgiks on loodus- ja keskkonnakaitseliselt põhjendatud ruumistruktuuri tagamine. Tuginedes erinevate infrastruktuuride paiknemise ja vajaduste analüüsile, seatakse aladele vajalikud kasutustingimused, mis peaksid tagama säästva ja jätkusuutliku arengu maakonnas.

Kui roheline võrgustiku konstrueerimisel on peatähelepanu pööratud eluslooduse liikidele ja kooslustele loodusliku leviku võimaluste andmisele, siis väärtuslike maastike määratlemisel on lähtutud maastikulise mitmekesisuse ja ajaloo vältel kujunenud loodus ja kultuurmaastike säilitamise vajadusest.

Vajadus maakasutust ja asustust suunata tuleneb asjaolust, et kaasajal on tugeva ehitustegevusliku surve all eeskätt looduskaunid kohad, kuna kiputakse eelistama just maastikuliselt väärtuslikku ja privaatset keskkonda. Valglinnastumise reguleerimata areng toob endaga kaasa maastikuliselt ja looduslikult kaunite kohtade hõivamise ja seega nende väärtuse vähenemise või neile avaliku juurdepääsu piiramise ja samuti väärtuslike põllumaade hõivamise, omavalitsuste sundkulutused infrastruktuuri ja teede rajamiseks jne. Järvemaal ei olnud ehitusbuumi aegne surve arendustegevuse valdkonnas nii võimendatud kui Harjumaal, Pärnumaal ja Tartumaal ning seega ei ole tekkinud looduskeskkonda häirivaid arenduslahendusi.

Lisaks rohelisele võrgustikule ja väärtuslikele loodus ja kultuurmaastikele on planeeringus määratletud maakonna suuremad puhkeväärtusega alad, ilusate vaadetega teelõigud, kaunid vaatekohad, maakonna kõrge viljakusväärtusega põllumajandusmaad ja asustuse võimalikud ning ebasoovitavad laienemissuunad.

Järgides maakonnaplaneeringut on peale teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ kehtestamist koostatud omavalitsuste üldplaneeringutes käsitletud rohelise võrgustiku ja väärtuslike maastike teemat.

Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringule on tehtud üks muudatusettepanek rohelise võrgustiku muutmise osas Türi valla üldplaneeringu koostamisel ja see on teemaplaneeringusse sisse viidud. Omavalitsuste üldplaneeringute koostamise käigus on tehtud ka väiksemaid täpsustusi rohelise võrgustiku ja väärtuslike maastike osas.

Natura alade nimekirja on lülitatud kõik teemaplaneeringuga „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ soovitatud alad ja teemaplaneeringu ettepanekuid järgides on moodustatud Järvamaal kaitsealasid.

Riigi sektorotsuste tegemisel ja arengukavade koostamisel on maakonnaplaneeringutega üldjoontes arvestatud ja need ei pärsi planeeringute edasist elluviimist.

Teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ andis maakonnaplaneeringule täiendava lisaväärtuse rohelise võrgustiku ja väärtuslike maastike osas, määratledes selles valdkonnas väärtustatavad ja säilitatavad alad.

3. Teemaplaneering „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“

Maakonnaplaneeringu teemaplaneering „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“ algatati Järva maavanema 08.06.2004. a korraldusega nr 427. Teemaplaneering kehtestati Järva maavanema 22.12. 2005. a korraldusega nr 1010.

Maakonnaplaneeringu teemaplaneeringusse „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“ omavalitsuste üldplaneeringute koostamisel muudatusettepanekuid tehtud ei ole.

Teemaplaneeringu „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“ kavandamisel lähtuti olemasolevast situatsioonist, Maanteeameti poolt 2004. aastal läbi viidud liiklussageduse mõõtmise andmetest ning liiklusõnnetuste statistikast. Selle tulemusena valiti välja jalgrattateed, mis kuuluvad väljaehitamisele I järjekorras ja teed, mis kuuluvad väljaehitamisele II järjekorras. Kokku on planeeritud Järva maakonda rajada 135,09 km jalgrattateid, sellest kuuluvad väljaehitamisele I järjekorras 72,66 km ja II järjekorras 62,43 km.

Planeeringu kohaselt on käesolevaks ajaks välja ehitatud jalgrattateid Albu vallas, Türi vallas, Väätša vallas, Paide vallas ja Paide linnas. Planeeringu järgselt on rajamisel jalgrattateed Albu vallas (Seidla-Kaalepi lõik) ja Koigi vallas.

Teemaplaneeringu rakenduskavas on ettenähtud väga üldised tegevused, mis on ka üldjoontes täidetud ja neid täiendatakse jooksvalt (Omavalitsuste üldplaneeringute koostamine, Järva Maavalitsuse ja Järvamaa Omavalituste Liidu teedehituse eelistused aastani 2010 kokkuleppimine, Järvamaa Arengustrateegia aastani 2010 täpsustamine, Järvamaa turismi arengukava koostamine, Jalgrattateede ehituse jooksva aasta plaanidesse lülitamine, Konkreetsete teede ehitamise keskkonnamõjude hindamine).

Teedehitus on kulukas ja üldine majanduslangus on kindlasti jätnud oma jälje ka jalgrattateede väljaehitamisse. Jääb lootus, et majandusliku olukorra paranemisel hoogustub ka jalgrattateede väljaehitamine.

Riigi sektorotsuste tegemisel ja arengukavade koostamisel (Riigi teehoiukava 2010-2013, Transpordi arengukava 2006-2013) on antud planeeringuga üldjoontes arvestatud ja need ei pärsi planeeringu edasist elluviimist, vajaka jääb rahalistest eraldistest planeeringuga sätestatu teostamiseks.

Teemaplaneering „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“ annab olulise lisaväärtuse Järvamaa maakonnaplaneeringule liiklusohutuse ja inimeste säästmise seisukohalt. Jalgrattateede rajamisega suurendatakse oluliselt ohutust laste kooliteel, suurendatakse jalakäijate liiklusohutust, suurendatakse vabaajaveetmise ja tervisespordi võimalusi.

4. Teemaplaneering „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“

Maakonna teemaplaneering „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“ algatati Vabariigi Valitsuse 31.01.2005. a korraldusega nr 48 „Maakonnaplaneeringute teemaplaneeringu algatamine“ ning kehtestati Järva maavanema 15.09.2009. a korraldusega nr 460 „Järva maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“ kehtestamine“. Seoses sellega, et planeering on niivõrd uus, ei ole antud planeeringusse kehtestatud üldplaneeringute alusel muudatusi tehtud.

Teemaplaneeringu kehtestamine mõjutab eelkõige maakonna sotsiaalset keskkonda, sest planeeringus käsitletakse elanike põhivajaduste rahuldamiseks vajalikke teenuseid igapäevaste sotsiaalteenuste kättesaadavuse näol kuni aastani 2015. Planeeringu tulemuseks on planeeritavate teenuste lõikes iga kandi kohta soovituslikud ettepanekud kõige otstarbekama teenuse kättesaadavuse tagamise viisi kohta. Planeering annab soovitusi ja ideid olemasoleva teenindatuse paremaks korraldamiseks erinevat tüüpi kantides. Planeeringu kehtestamise järgselt toimunud antud valdkonna arengut on tänasel päeval veel keeruline hinnata, kuna planeering on kehtinud kõigest paar aastat ning planeeringus antud nii mõnegi soovitus elluviimine on ajamahukas. Samas võib juba praegu välja tuua mõned positiivsed protsessid, mis on planeeringu tulemustena käivitatud. Nii võib näiteks tuua kauplusauto käivitamise, mis leevendas maalistes piirkondades esmatarbekaupade kättesaamist. Samuti on planeeringuga arvestatud ühistranspordiliinide koostamisel, et tagada elanikele igapäevaste teenuste kättesaadavust ja seda eriti just valla ja maakonnakeskuse kättesaadavuse näol. Ka on Euroopa Liidu fondide toel rajatud mitmeid küla- ja seltsimaju ning spordiväljakuid. Kõige suurema probleemina, miks planeeringus käsitletavate teemade ja ettepanekute elluviimine tänases situatsioonis keeruliseks osutub, tuleb välja tuua rahvastiku vähenemise.

Tabel nr 3: Rahvastiku arv kantide lõikes aastatel 2009 ja 2011

Valla nimi	Kandi nimi	Rahvaarv 2009	rahvaarv seisuga 19.05.2011	Vahe
Albu vald	Ahula	527	484	-43
	Albu	509	489	-20
	Kaalepi	215	208	-7
	Peedu	134	126	-8
Ambla vald	Ambla	711	697	-14
	Aravete	1260	1175	-85
	Käravete	397	390	-7
Imavere	Imavere	733	716	-17

	Käsukonna	267	246	-21
Järva-Jaani	Jalgsema	96	89	-7
	Järva-Jaani	1362	1299	-63
	Karinu	321	302	-19
Kareda	Kareda	240	221	-19
	Müüsleri	152	141	-11
	Peetri	360	335	-25
Koeru	Ervita	451	416	-35
	Koeru	1407	1393	-14
	Kuusna	96	102	6
	Vao	414	407	-7
Koigi	Koigi	610	597	-13
	Päinurme	283	258	-25
	Sõrandu	150	132	-18
	Väike-Kareda	74	76	2
Paide vald	Anna	297	274	-23
	Mustla	75	76	1
	Mäo	137	128	-9
	Mündi	219	208	-11
	Prääma	101	107	6
	Sargvere	524	503	-21
	Tarbja	479	474	-5
Roosna-Alliku	Kodasema	144	134	-10
	Roosna-Alliku	659	640	-19
	Valasti	83	71	-12
	Viisu	380	354	-26
Türi	Kabala	519	477	-42
	Kirna	343	352	9
	Kolu	207	201	-6
	Laupa	410	394	-16
	Oisu	882	806	-76
	Ollepa	387	381	-6
	Taikse	376	376	0
	Türi	7704	7423	-281
	Änari	87	84	-3
Väätsa	Lööla	182	181	-1
	Reopalu	136	128	-8
	Piiumetsa	103	90	-13
	Saueaugu	23	22	-1
	Väätsa	994	964	-30
Maakond kokku		26220	25147	-1073

Võrreldes tänast demograafilist seisu paari aasta tagusega, on näha, et pea kõikides kantides elanike arv väheneb prognoositust rohkem. Rahvaarvu minimaalset suurenemist saab täheldada ainult kantides, kus asuvad endised suvilapiirkonnad. Praegune demograafiline situatsioon mõjutab kõiki planeeringus käsitletud teenuste kättesaadavuse tagamist. Eriti oluliselt mõjutab antud probleem koolide toimetulekut lähitulevikus. Kõikide Järvamaa koolide õpilaste arv on vähenenud ja mõnes koolis seda eriti drastiliselt. Eeltoodut arvestades

on maakonnas asunud koole reorganiseerima. Näiteks Türi vallas tekib kahe gümnaasiumi asemel põhikool ja nn puhas gümnaasium; Paide valla lasteaia-algkoolid liidetakse üheks õppeasutuseks; Peetri põhikooli ja lasteaia baasil tekib Järva-Peetri lasteaed-kool. Gümnaasiumihariduse jätkamise võimaluse nimel teevad koostööd Järva-Jaani gümnaasium ja Aravete keskkool. Koeru keskkool otsib võimalusi riigigümnaasiumi asutamiseks. Haridusasutuste reformimine aga ei ühti nii mõneski kohas käesoleva planeeringuga. Samuti seab rahvastiku järjepidev vähenemine ohtu veel nii mõnegi planeeringus käsitletud teenuse osutamise – siin võib näiteks tuua posti- ja pangateenuse, päevakeskuste ning avalike interpunktide olemasolu jätkumise.

Planeeringu elluviimist raskendab ka asjaolu, et välja pakutud soovitude elluviimine nõuab täiendavaid finantsilisi vahendeid, mis tänases majandusruumis kohalikel omavalitsustel puuduvad.

Planeeringuga on tehtud täiendavaid ettepanekuid sotsiaalse infrastruktuuri kättesaadavuse parendamiseks. Nende ettepanekutega on üldjoontes arvestatud, kuid siin võib välja tuua punkti, milles soovitatakse ravimite käsimeetmise võimaldamist kauplustes, seda punkti ei saa lugeda enam ajakohaseks, sest antud teema puhul on arutelu üleriigiliselt toimunud ja eksperdid on pidanud seda ebasobivaks lahenduseks. Antud planeeringul puudub tegevuskava, mille kaudu oleks võimalik planeeringu täitmise monitooringut kõige paremini läbi viia.

Maakonnas koostatud strateegilistes dokumentides on antud teemaplaneeringuga üldjoontes arvestatud.

Riigi sektorotsuste tegemisel ning arengukavade koostamisel (Esmatasandi tervishoiu arengukava 2009-2015 ja Üldharidussüsteemi arengukava 2007-2013) on planeeringuga üldjoontes arvestatud. Planeeringu edasiseks elluviimiseks on vajalik erinevate ministriumide koostööna analüüsida maakondade poolt koostatud sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringuid ja koostada tegevuskava kitsaskohtade likvideerimiseks.

Antud teemaplaneering on andnud maakonnaplaneeringule suure lisandväärtuse, sest teemaplaneeringuga täpsustatakse maakonnaplaneeringus käsitletud sotsiaalvaldkonda, tagamaks maakonna elanike põhivajaduste rahuldamise igapäevaste sotsiaalteenuste kättesaadavuse näol.

5. Maakonnaplaneeringute ülevaatamise kokkuvõte

Tabel 4: Maakonnaplaneeringud

Jrk nr	Planeering	Kehtestati	Muudatuste arv	Hinnang tegevuskava elluviimisele
1.	Järvamaa Maakonnaplaneering	28.12.1998	2	- Järva maakonnaplaneeringu juures puudub tegevuskava. Planeering on üldjoontes aegunud ja ennast ammendanud. Planeering on andnud sisendi omavalitsuste üldplaneeringutesse.
2.	Teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“	31.01.2003	1	- Hea Teemaplaneeringuga on antud sisend Natura aladele, on moodustatud kaitsealasid ja on koostatud Esna-Kareda miljööväertusliku ala ajaloolis-arhitektuuriline uuring.
3.	Teemaplaneering „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“	22. 11. 2005		- Hea Planeeringu kohaselt on käesolevaks ajaks välja ehitatud jalgrattateid Albu vallas, Türi vallas, Väätša vallas, Paide vallas ja Paide linnas.
4.	Teemaplaneering „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“	15. 09.2009		- Teemaplaneeringu juures puudub tegevuskava. Planeering on hiljuti kehtestatud, ning planeeringu elluviimine toimib.

Järvamaal on koostatud Järvamaa maakonnaplaneering ja kolm maakonnaplaneeringu teemaplaneeringut.

Järvamaa maakonnaplaneering kehtestati 1998. a ja seega on planeering kehtinud juba 12 aastat. Selle aja jooksul on toimunud paljudes arenguvaldkondades muudatusi. Üks suuremaid on haldusterritoriaalne ümberkorraldus Lehtse valla osas, mis kuulub nüüd Lääne-Virumaa koosseisu. Planeeringule on tehtud kaks muudatusettepanekut Türi valla üldplaneeringuga Türi ümbersõidu- ja tiheasustusala osas. Maakonnaplaneering on tänaseks aegunud ning selles on liiga palju hetkeseisundi kirjeldust. Planeering on oma eesmärgi täitnud, selle alusel on loodud enamustes valdades kehtivad üldplaneeringud, ainult Koigi valla üldplaneering on veel kehtestamata.

Teemaplaneering „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“ kehtestati 2003. aastal ja on jätkuvalt ajakohane ning aktuaalne ka edaspidi. Planeeringu põhilahendused ei vaja muudatusi ega korrekture. Planeeringule on tehtud üks muudatus- ja mõned täpsustusettepanekud. Türi valla ettepanekul viidi sisse muudatus roheline võrgustiku osas. Lähtuvalt eeltoodust tuleb jätkata planeeringu elluviimist.

Teemaplaneeringu „Järvamaa jalgrattateede võrgustik“ kehtestati 2005. aastal ja planeeringu elluviimine on edukas. Planeeringu kohaselt on käesolevaks ajaks välja ehitatud jalgrattateid Albu vallas, Türi vallas, Väätša vallas, Paide vallas ja Paide linnas. Planeering on jätkuvalt ajakohane ning aktuaalne ka edaspidi.

Teemaplaneering „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“ kehtestati Järvamaal 2009. aastal ja antud planeeringusse kehtestatud üldplaneeringute alusel muudatusi ega täpsustusi tehtud ei ole. Planeering sisaldab hulgaliselt ettepanekuid ja soovitusi sotsiaalse infrastruktuuri kättesaadavuse parendamiseks, mis ühtlasi eeldab nende ülesannete täitmiseks omavalitsustele täiendavate rahaliste ressursside eraldamist riigi tasandil. Tuginedes eeltoodule tuleb jätkata planeeringu elluviimist.

Maakonnaplaneeringutes kavandatud ruumilised arengud ja mõjud kajastuvad reaalsuses pikema aja vältel läbi üld- ja detailplaneeringute realiseerumise. Tegelik tulem on suuresti sõltuvuses riigi ja omavalitsuste majanduslikest ja rahalistest ressurssidest.

Järvamaa maakonnaplaneeringud on andnud sisendi Järvamaa Arenguleppesse 2007 – 2013, millel on 73 osapoolt. See on sisuliselt maakonna arendamise tegevuskava.

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et maakonnaplaneering vajab uuendamist.

Kehtivad maakonnaplaneeringu teemaplaneeringud on ajakohased. Käesoleval momendil on koostamisel maakonnaplaneeringu teemaplaneering ”Põhimaantee nr 2 (E263) Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa trassi asukoha täpsustamine km 92,0-183,0”

6. Ülevaade planeerimisalasest olukorrast maakonnast

Tabel 5: Üldplaneeringud valdades ja linnades

Jrk nr	Planeering	Kehtestatud	Sisaldab maakonnaplaneeringu muudatusi (koguarv)	Muudetud kehtestatud detailplaneeringu alusel (koguarv)
1	Albu valla üldplaneering	22.09.1995	-	4
2	Ambla valla üldplaneering	24.06.2009	-	-
3	Imavere valla üldplaneering aastani 2015	19.06.2008	-	-
4	Järva-Jaani valla üldplaneering	27.08.2009	-	1
5	Kareda valla üldplaneering aastani 2017	22.09.2009	-	-
6	Koeru valla üldplaneering	18.11.1999	-	-
7	Koigi valla üldplaneering aastani 2015	-	-	-
8	Paide linna üldplaneering	16.04.2009	-	25
9	Paide valla üldplaneering Sillaotsa-Mäo osaüldplaneering	13.04.1995 19.07.2006.	- -	8 -
10	Roosna-Alliku valla üldplaneering aastani 2018	24.09.2009	-	-
11	Türi valla üldplaneering	25.06.2009	2	-
12	Väätsa valla üldplaneering aastani 2018	25.03.2010	-	-

Käesolevaks ajaks puudub kehtestatud üldplaneering Koigi vallal. Planeeringu kehtestamine on veninud üle aasta seoses planeeringuvaidlusega Keskkonnaministeeriumiga.

Tabel 6: Valdade ja linnade ruumilise planeerimisega tegelevate spetsialistidega varustatus

Jrk nr	Vald/linn	Planeerimis-spetsialisti ametinimetus	Erialane haridus	Muu haridus	Erialase haridusega töötajate arv
1	Albu vald	Abivallavanem	-	Kõrgem/loomakasvatus Keskeri/ehitus	-
2	Ambla vald	Abivallavanem	-	Keskeri/lähisõidutüürimees	-
3	Imavere vald	Vallavanem Abivallavanem Maanõunik	- - -	Kõrgem/insener-elektrik Kõrgem/halduskorraldus Kesk-eri/agronoom	-
4	Järva-Jaani vald	Abivallavanem Majandusnõunik	- -	Kõrgem/põllumajanduse mehhaniseerimine Kõrgem/maakorraldus	-

5	Kareda vald	Maa- ja keskkonnaspetsialist Ehitusspetsialist	- -	Keskeri/põllumajandus Keskeri/tsiviilehitus	-
6	Koeru vald	Planeeringu ja ehitusspetsialist	-	Kõrgem/elektriinsener	-
7	Koigi vald	Maanõunik	-	Kõrgem/maakorraldus	-
8	Paide linn	Arhitekt-nõunik	Kõrgem/ arhitekt		1
9	Paide vald	Keskkonnanõunik	-	Kõrgem/maaparandus	-
10	Roosna-Alliku v	Maakorraldaja	-	Kõrgem/maakorraldaja	-
11	Türi vald	Planeeringuspetsialist	-	Kesk-eriharidus/ pedagoogika	-
12	Väätsa vald	Maanõunik	-	Kõrgem/keskkonnateadus	-

Kohalikes omavalitsustes puuduvad eriharidusega planeeringutega tegelevad spetsialistid (v.a. Paide linn)

Tabel 7: PlanS § 23 kohane järelevalve üldplaneeringute ja detailplaneeringute koostamise üle

Aasta	Teostatud järelevalvet		sh vastuväidet ärakuulamis i	saavutatud kokkuleppeid	Märkused, selgitused, põhilised eksimused planeeringute menetlemisel
	Üldplaneeringud	detailplaneeringud			
2005	-	2	-	-	
2006	-	8	-	-	
2007	-	16	1	1	Probleemid muinsuskaitse alale sobimatute hoonestustingimuste ga
2008	1	14	-	-	
2009	6	11	-	-	
2010	1	5	-	-	
Kokku	8	56	1	1	

Suurem osa planeeringuvaidlustest on lahendatud enne planeeringute esitamist järelevalvesse.

Tabel 8: PlanS § 23 kohane järelevalve detailplaneeringute koostamise üle omavalitsuste lõikes

NR	OMAVALITSUS	2005	2006	2007	2008	2009	20010	KOKKU
1	Albu vald			1		1	1	3 (1)
2	Ambla vald							-
3	Imavere vald							-
4	Järva-Jaani vald					1		1 (1)
5	Kareda vald							-
6	Koeru vald				1			1
7	Koigi vald			1		1		2 (1)
8	Paide linn	-	4	6	5	5	1	21(6)
9	Paide vald	1			4	1	1	7 (3)
10	R-Alliku vald	-						-
11	Türi vald	1	4	7	4	2	1	19 (6)
12	Väätsa vald			1			1	2
	KOKKU	2	8	16	14	11	5	56

(2) – Planeeringud, mis ei läbinud järelevalvet esimesel korral. Planeeringutel esines vormistuslikke puudusi, planeeringu menetlusmaterjalid ei olnud komplekteeritud korrektselt, esines ka aegunud kooskõlastusi või oluliste kooskõlastuste puudumist.

Tabel 9: Valdade ja linnade planeerimisalased kohtuvaidlused (alates 1.01.2005)

Jrk nr	Vald/linn	Vaidlusalune planeering	1. või 2. astme kohtu otsuse nr.	Vaidluse teema ja otsuse sisu
Kohtuvaidlusi ei ole				

Tabel 10: Riigikohtusse jõudnud planeeringuvaidlused (alates 01.01.2005)

Jrk nr	Vald/linn	Vaidlusalune planeering	Riigikohtu otsuse nr.	Vaidluse teema ja otsuse sisu
Riigikohtusse jõudnud planeeringuvaidlusi ei ole				

Hinnang kohalike omavalitsuste planeerimisalasele haldussuutlikkusele, (suhtumine planeerimisse, planeeringute menetlemise kvaliteet).

Kohalike omavalitsuste haldussuutlikkust tuleb üldiselt pidada rahuldavaks. Järva maakonnas võiks esile tõsta planeeringuvaldkonnas Türi valla majandus-ja planeeringuosakonda ja Paide linna planeeringu- ja ehitusosakonda.

Suhtumine planeerimisse on valdades pigem pragmaatiline kui pikaajalist, tasakaalustatud ja jätkusuutlikku arengut järgiv. Sageli sisaldavad planeeringud planeeringust huvitatud isikute (investeeri- ja arendajad jne) aga mitte valla üldisi huve.

Planeeringute menetlemise kvaliteet (haldustoimingute läbiviimine) on maakonnas rahuldav. Probleemne on vastu võetavatele planeeringutele (sisule) ja nende vormistuslikule kvaliteedile hinnangu andmine. Maavanemal, kui järelevalve teostajal ei ole seaduslikku õigust üld- ja detailplaneeringute sisu arvustada. Enamasti tellitakse üldplaneeringute ja detailplaneeringute koostamine planeeringufirmadest ja vallapoolne sisend planeeringutesse jääb kesiseks. Eeldatakse, et planeeringu koostaja (konsultantfirma) teab, mis ja kuidas on kõige õigem teha ja milline lahendus on valla jaoks kõige parem. Tegelikult teab ja tunnetab kohalikke vajadusi ja vajalikke arenguid antud piirkonnale paremini kindlasti kohalik elanikkond, seega peaks kohalik sisend planeeringutesse olema oluliselt suurem ja tõsisemalt võetav, kui ta seda tegelikult on. Planeerimis- ja arhitektuuribüroodel on hästi koolitatud ja veenvalt esinevad projektijuhid, kelle ideede vastu valla ülekoormatud ja sageli mitmeid eluvaldkondi haldavad ametnikud seista ei suuda või ei oska.

Planeeringu koostaja leidmine vähempakkumise teel tingib planeeringu tagasihoidliku kvaliteedi. Sageli võivad vähempakkumise väheste planeerimiskogemustega firmad, seega jääb oodatud tulemus kesiseks.

Planeeringute menetlemise kvaliteedi, vormistuse ja sisulises osas on heaks indikaatoriks näitaja, kui paljud planeeringud ei läbi maavanema järelevalvet esimesel korral ja saadetakse tagasi menetlus-, vormistuslike- või sisuliste puuduste ning vigade tõttu. Järvamaal on aastatel 2005-2011 planeeringute järelevalve käigus esinenud eelnimetatud puudusi 18 korral, ehk kolmandikul järelevalvesse esitatud planeeringutest. Seega on planeeringute koostamise ja menetlemise kvaliteedi osas arenguruumi.

Hinnang, millised on olnud muudatused planeerimisalases haldussuutlikkuses ja planeeringute kvaliteedis 2005 – 2011. a.

Järvamaa omavalitsustes olulist kaardivahetust planeeringualal töötavate spetsialistide osas ajavahemikus 2005 – 2011 ei ole toimunud, sellega on tagatud järjepidevus ja stabiilsus planeeringualases tegevuses.

Planeerimistegevuse korraldamine ja ametnike oskused on läbi koolituste aasta-aastalt paranenud.

Planeeringute formaalne kvaliteet (seaduses nõutava käsitlemine dokumentides ja menetlusnõuete järgimine) on pidevalt paranenud. Vajaka jääb koostamise käigus valitud lahenduse põhjendamisest planeeringus või selle kehtestamise otsustes. Positiivseid näiteid põhjenduste osas saab tuua Türi vallast.

Planeeringute sisuline kvaliteet sõltub nende koostaja võimetest, huvist ja haridusest. Omavalitsuste spetsialistid ei suuda sageli planeeringu sisule hinnangut anda.

Arvestatava hinnangu andjaks on kujunenud maavalitsus planeerimisalase koostöö või järelevalve käigus. Paraku saab maavanem teha soovitusliku planeeringu täiendamise või parandamise ettepaneku ja sedagi vaid olukorras, kus planeeringus on heakskiidu andmist välistavad puudused. Maavalitsusel on võimalik hinnata omavalitsuste planeeringuid volikogu liikmete kohalikest isiklikest huvidest sõltumatult, planeeringuspetsialist on sunnitud aga arvestama volikogu ja valitsuse seisukohti. Kahjuks on juurdumas seisukoht, et maavanem peab ükskõik kui kesise planeeringu heaks kiitma, kui see pole vastuolus seaduse, õigusakti või kehtiva üldisema planeeringuga.

Üldplaneeringutest kohalikes omavalitsustes

Valdav osa Järvamaa omavalitsuste üldplaneeringutest on uuendatud ja koostatud aastatel 2006-2010. Käesolevaks ajaks puudub kehtestatud üldplaneering Koigi vallal. Planeeringu kehtestamine on veninud seoses planeeringuvaidlusega Keskkonnaministeeriumiga. Albu ja Paide valla üldplaneeringud kehtestati 1995.a. Albu vald algatas uue üldplaneeringu koostamise 2008. aastal. Paide valla uus üldplaneering on valminud ja kehtestatakse lähiajal. Küllaltki aegunud on ka Paide linna üldplaneering, mis kehtestati 2002. Samas on Paide linn 2009. a algatanud uue üldplaneeringu koostamise.

7. Ettepanekud maavalitsuse ja kohalike omavalitsuste planeerimisalase võimekuse hoidmiseks ja parandamiseks ning maakonna ruumilise arengu edendamiseks

Maakonna ruumilise arengu edendamiseks on vajalik maakonnaplaneeringu uuendamine või uue maakonnaplaneeringu koostamine.

Vajalikuks peame koostatavas üleriigilises planeeringus Eesti 2030+ maakonnakeskuste rolli tähtsustamist.

Erinevate ministriumide koostööna on vaja analüüsida maakondade poolt koostatud sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneeringuid ja koostada tegevuskava kitsaskohtade likvideerimiseks.

Oluline on maavalitsustes planeeringualase järjepidevuse tagamine. Maakonnaplaneeringute koostamine on kogu maavalitsuse ülesanne. Praeguste maavalitsuste koosseisude juures on raskendatud oma jõududega maakonnaplaneeringut uuendada või uut koostada.

Maakonnaplaneeringute koostamiseks on vajalik teostada hulgaliselt uuringuid, analüüse ja eriala spetsialistide eksperthinnanguid, mis tuleb täiendavalt tellida. Eeltoodust lähtudes tuleks oluliselt suurendada maavalitsuste rahalisi ressursse planeeringute koostamiseks.

Järva Maavalitsus on korraldanud iga-aastaselt kohalike omavalitsuste juhtidele ja planeeringuspetsialistidele planeeringualaseid koolitusi. Oluliseks tuleb pidada erialast haridust. Kohalikes omavalitsustes töötavad planeerimisalal inimesed, kellel ei ole vastavat erialast haridust. Seega vajavad need ametnikud täiendkoolitust, kuid seda takistab omavalitsuste rahaliste vahendite piiratus.

Järva Maavalitsuse ja kohalike omavalitsuste planeerimisalase võimekuse hoidmiseks ja parandamiseks on oluline suurendada planeeringuvaldkonna rahalisi vahendeid, koolitada piisav hulk erialase haridusega planeeringuspetsialiste.

Läbi planeeringute kujundame meie endi ja meie laste tulevikku, kujundame keskkonda ja arenguvõimalusi tulevastele põlvkondadele ja see on vastutusrikas ülesanne. Teeme seda siis südametunnistuse ja täie vastutusega.